

Euroopa Kohus tunnistab kehtetuks komisjoni otsuse, milles on tuvastatud, et Ameerika Ühendriigid tagavad edastatud isikuandmete kaitse piisava taseme

Kuigi Euroopa Kohtul on ainsana pädevus tunnistada liidu õigusakt kehtetuks, võivad avaldust lahendavad liikmesriigi järelevalveasutused isegi juhul, kui komisjon on teinud otsuse, milles on tuvastatud, et teatud kolmas riik pakub isikuandmete kaitset piisaval tasemel, analüüsida, kas üksikisiku andmete edastamine sellesse riiki vastab neid andmeid reguleerivatest liidu õigusnormidest tulenevatele nõuetele, ja pöörduda liikmesriigi kohtusse samadel alustel nagu asjassepuutuv isik, selleks et kohus esitaks eelotsusetaotluse otsuse kehtivuse hindamiseks.

Isikuandmete töötlemise direktiivis¹ on sätestatud, et isikuandmete edastamine kolmandasse riiki võib üldjuhul toimuda ainult siis, kui kõnealune kolmas riik tagab andmekaitse piisava taseme. Samuti nähtub direktiivist, et komisjon võib leida, et kolmas riik tagab kaitse piisava taseme oma siseriikliku õigusega või endale võetud rahvusvaheliste kohustustega. Lõpuks on direktiivis ka ette nähtud, et iga liikmesriik määrab ühe või mitu riigiasutust, kes teostavad järelevalvet tema territooriumil direktiivi kohaselt vastu võetud siseriiklike sätete kohaldamise üle („liikmesriigi järelevalveasutused”).

Austria kodanik Maximillian Schrems kasutab Facebooki alates 2008. aastast. Nagu teistegi liidus elavate Facebooki kasutajate puhul, edastatakse Facebookile M. Schremsi antud andmed täielikult või osaliselt Facebooki liri tütaretevõtjalt Ameerika Ühendriikide territooriumil asuvasse serveritesse, kus neid töödeldakse. M. Schrems esitas liri järelevalveasutusele kaebuse, kuna ta leidis, et arvestades 2013. aastal Edward Snowdeni tehtud paljastusi Ameerika Ühendriikide luureteenistuste (täpsemalt National Security Agency ehk NSA) tegevuse kohta, ei taga Ameerika Ühendriikides kehtiv õigus ja valitsev praktika piisavat kaitset sellesse riiki edastatud andmete ametiasutuste poolse jälgimise eest. liri järelevalveasutus jättis kaebuse läbi vaatamata eelkõige põhjendusel, et oma 26. juuli 2000. aasta otsuses² leidis komisjon, et nn programmi Safe Harbor³ raames tagavad Ameerika Ühendriigid edastatud isikuandmete kaitse piisava taseme.

Kohtuasja lahendav High Court of Ireland (liri kõrgeim kohus) palub selgitada, kas komisjoni otsus takistab liikmesriigi järelevalveasutusel läbi vaadata kaebust, milles on väidetud, et kolmas riik ei taga kaitse piisavat taset, ja peatada vajaduse korral vaidlusalune andmete edastamine.

Tänases otsuses leiab Euroopa Kohus, et **komisjoni otsus**, milles on tuvastatud, et kolmas riik tagab edastatud isikuandmete kaitse piisava taseme, **ei saa välistada ega isegi vähendada volitusi, mis on liikmesriigi järelevalveasutustel** tulenevalt Euroopa Liidu põhiõiguste hartast ja direktiivist. Euroopa Kohus toob sellega seoses esile hartaga tagatud õiguse isikuandmete kaitsele ja harta alusel liikmesriigi järelevalveasutustele usaldatud ülesanded.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355).

² Komisjoni 26. juuli 2000. aasta otsus 2000/520/EÜ vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 95/46/EÜ piisava kaitse kohta, mis on ette nähtud programmi Safe Harbor põhimõtetega ja sellega seotud korduma kippuvate küsimustega, mille on välja andnud Ameerika Ühendriikide kaubandusministeerium (EÜT 2000, L 215, lk 7; ELT eriväljaanne 16/01, lk 119).

³ Programm Safe Harbor hõlmab teatud hulka isikuandmete kaitse põhimõtteid, mille järgimise kohta võivad Ameerika Ühendriikide ettevõtjad vabatahtlikult kinnituse anda.

Euroopa Kohus leiab kõigepealt, et ükski direktiivi säte ei takista liikmesriigi järelevalveasutustel kontrollida isikuandmete edastamist kolmandatesse riikidesse, kelle suhtes on komisjon otsuse vastu võtnud. Seega, **iseigi komisjoni otsuse korral peab liikmesriigi järelevalveasutustel, kellele on avaldus esitatud, olema võimalik täiesti sõltumatult analüüsida, kas teatud isiku andmete edastamine kolmandasse riiki vastab direktiiviga kehtestatud nõuetele.** Euroopa Kohus märgib siiski, et tal on ainsana pädevus tunnistada kehtetuks selline liidu õigusakt, nagu seda on komisjoni otsus. Järelikult, kui liikmesriigi järelevalveasutus või liikmesriigi asutuse poole pöördunud isik on seisukohal, et komisjoni otsus on kehtetu, peab sellel asutusel või isikul olema võimalik pöörduda liikmesriigi kohtusse, et viimane saaks juhul, kui ta samuti kahtleb komisjoni otsuse kehtivuses, saata kohtuasja Euroopa Kohtusse. **Selle üle otsustamine, kas komisjoni otsus on kehtiv või mitte, on seega alles kõige viimasena Euroopa Kohtu ülesanne.**

Euroopa Kohus kontrollib seejärel komisjoni 26. juuli 2000. aasta otsuse kehtivust. Sellega seoses märgib Euroopa Kohus, et komisjon oli kohustatud tuvastama, et Ameerika Ühendriigid oma siseriikliku õigusega või endale võetud rahvusvaheliste kohustustega tõepoolest tagavad põhiõiguste kaitse taseme, mis on sisuliselt samaväärne sellega, mis on liidus tagatud vastavalt direktiivile koostoides hartaga. Euroopa Kohus tõdeb, et komisjon seda ei tuvastanud, vaid piirdus programmi Safe Harbor analüüsimisega.

Ilma et Euroopa Kohtul oleks vaja kontrollida, kas see programm tagab liidus tagatuga sisuliselt samaväärse kaitsetaseme, märgib ta, et programm on kohaldatav ainult Ameerika Ühendriikide ettevõtjatele, kes selle järgimise kohta kinnituse annavad, kuid Ameerika Ühendriikide ametiasutused ise ei ole kohustatud seda järgima. Lisaks prevaleerivad Ameerika Ühendriikide riikliku julgeolekut, avalikku huvi ja õiguskaitse vajadusi puudutavad nõuded programmi Safe Harbor ees, mistõttu on Ameerika Ühendriikide ettevõtjad kohustatud **selles programmis ette nähtud kaitsestandardidest piiramatult kõrvale kalduma, kui need lähevad selliste nõuetega vastuollu.** Ameerika Ühendriikide programm Safe Harbor teeb seega võimalikuks Ameerika Ühendriikide sekkumise üksikisikute põhiõigustesse, kuivõrd komisjoni otsusest ei selgu, et Ameerika Ühendriikides kehtiks õigusnorme, mille eesmärk on piirata võimalikke sekkumisi, ega ka et sedalaadi sekkumiste vastu oleks olemas tõhus õiguslik kaitse.

Euroopa Kohus on seisukohal, et programmi sellist analüüsi kinnitavad kaks komisjoni teatist,⁴ millest nähtub muu hulgas, et Ameerika Ühendriikide ametiasutused said liikmesriikidest sellesse riiki edastatud isikuandmetega tutvuda ja neid töödelda viisil, mis on vastuolus eelkõige nende edastamise eesmärgiga ja mis läks kaugemale sellest, mis on rangelt vajalik ja riikliku julgeoleku kaitsega proportsionaalne. Samuti tuvastas komisjon, et asjaomaste isikute jaoks puuduvad halduslikud või kohtulikud õiguskaitsevahendid, mis võimaldaksid neil eelkõige neid puudutavate andmetega tutvuda või vajaduse korral lasta neisse parandusi teha või neid kustutada.

Mis puudutab liidus tagatud põhiõiguste ja -vabadustega sisuliselt samaväärset kaitsetaset, siis tõdeb Euroopa Kohus, et **liidu õiguses ei piirdu õigusakt rangelt vajalikkuga, kui see annab üldise loa säilitada kõikide selliste isikute kõik isikuandmed, kelle andmed on edastatud liidust Ameerika Ühendriikidesse, ilma et olenevalt taotletavast eesmärgist esineks eristamist, piiranguid või erandeid** ning ilma et oleks ette nähtud objektiivseid kriteeriume, mis võimaldaksid piiritleda ametiasutuste juurdepääsu andmetele ja nende hilisemat kasutamist. Euroopa Kohus lisab, et õigusakti, mis võimaldab ametiasutustel elektroonilise side sisuga üldiselt tutvuda, tuleb pidada **eraelu puutumatus põhiõiguse põhisisu kahjustavaks.**

Samuti märgib Euroopa Kohus, et õigusakt, milles ei ole andmesubjektile ette nähtud mingit võimalust kasutada õiguskaitsevahendeid, et tutvuda teda puudutavate isikuandmetega või lasta neisse parandusi teha või neid kustutada, **kahjustab põhiõiguse tõhusale kohtulikule kaitsele põhisisu,** kuivõrd selline võimalus on **õigusriigi** olemuslik tunnus.

⁴ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Usalduse taastamine Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheliste andmevoogude vastu” (COM(2013) 846 (final), 27.11.2013) ning komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule, mis käsitleb programmi Safe Harbor toimimist liidu kodanike ja Euroopa Liidus asutatud äriühingute seisukohast (COM(2013) 847 (final), 27.11.2013).

Lõpuks tõdeb Euroopa Kohus, et komisjoni 26. juuli 2000. aasta otsus jätab liikmesriigi järelevalveasutused nende pädevusest ilma juhul, kui isik seab kahtluse alla, kas otsus on kooskõlas üksikisikute eraelu puutumatuse ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitsega. Euroopa Kohus on seisukohal, et **komisjonil ei olnud pädevust piirata sel viisil liikmesriigi järelevalveasutuste volitusi.**

Kõigil neil põhjustel tunnistab Euroopa Kohus komisjoni 26. juuli 2000. aasta otsuse **kehtetuks. Kohtuotsuse tagajärjel on liri järelevalveasutus kohustatud M. Schremsi kaebuse nõutava hoolsusega läbi vaatama ja oma menetluse lõpuks otsustama, kas direktiivi alusel tuleb Euroopas elavate Facebooki kasutajate andmete edastamine Ameerika Ühendriikidesse peatada põhjusel, et see riik ei paku isikuandmete kaitset piisaval tasemel.**

MÄRKUS: Eelotsusetaotlus võimaldab liikmesriikide kohtutel taotleda kohtuvaidluste lahendamisel Euroopa Kohtult liidu õiguse tõlgendamist või liidu õigusakti kehtivuse üle otsustamist. Euroopa Kohus ei lahenda siseriiklikku kohtuvaidlust. Kohtuasja lahendamine kooskõlas Euroopa Kohtu otsusega on liikmesriigi kohtu ülesanne. Euroopa Kohtu otsus on ühtlasi siduv ka teistele liikmesriigi kohtutele, kes lahendavad sarnast probleemi.

Ajakirjandusele mõeldud mitteametlik dokument, mis ei ole Euroopa Kohtule siduv.

Otsuse [terviktekst](#) on CURIA veebilehel alates selle kuulutamise päevast.

Täiendavat teavet annab Gitte Stadler ☎ (+352) 4303 3127

Kohtuotsuse kuulutamise ülekanne on kättesaadav „[Europe by Satellite](#)” kaudu ☎ (+32) 2 2964106